WAARHEID EN LEVEN
PSYCHOSOPHISCHE VERHANDELINGEN
ONDER REDACTIE VAN PROF. J. P. VERHAAR

DE BELLAMY-BEWEGING

DOOR PROF. J. H. NIEKEL
EN Drs. E. A. V. VERMAAS

NIET-KATHOLIEKE LEVENSWIJSHEID

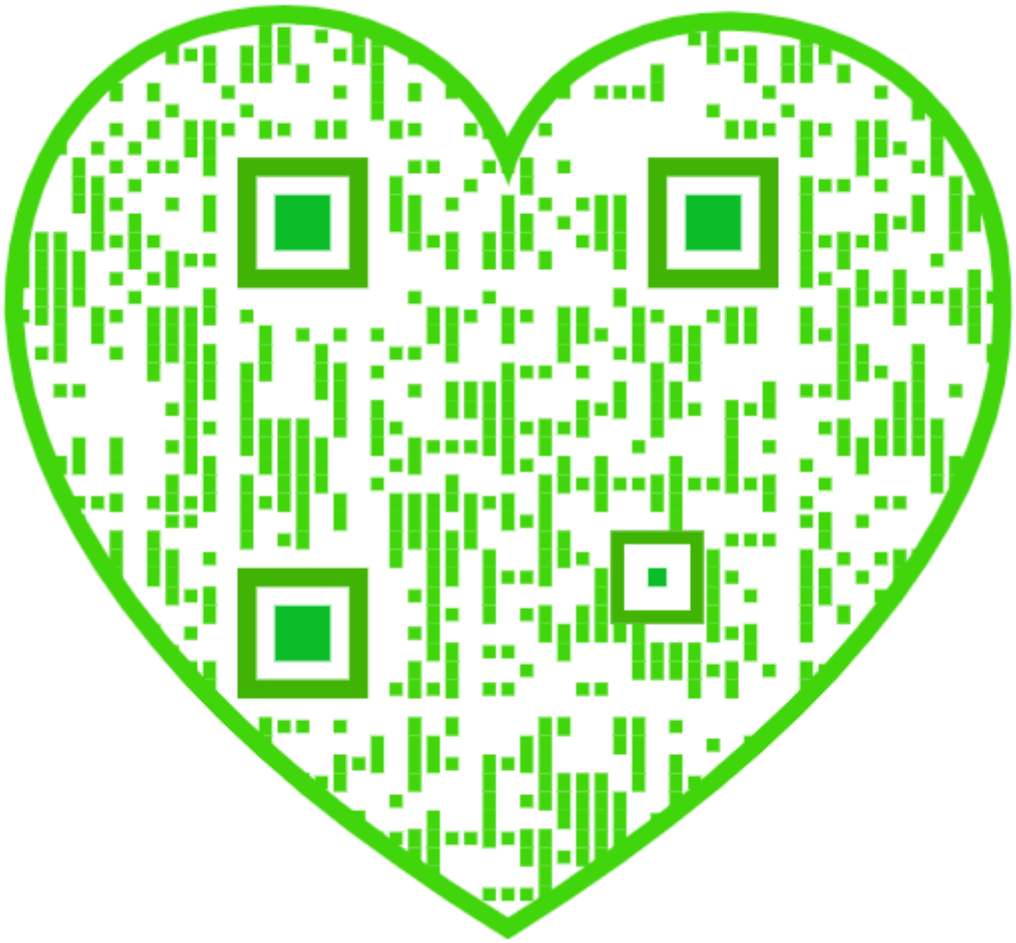

DE BELLAMY-BEWEGING.

Evulgetur: J. P. VERHAAR
Rotterdam, 7 Maart 1939.

J. H. NIEKEL, Dir. v. h. Philosophicum
E. A. V. VERMAAS, Econ. drs.

DE BELLAMY-BEWEGING

UITGEGEVEN IN HET JAAR 1939 DOOR
N.V. PAUL BRAND'S UITGEVERSBEDRIJF - HILVERSUM

INHOUD.

Woord vooraf 5

DEEL I. DE BELLAMY-GEDACHTE EN DE I.V.B., DOOR PROF. J. H. NIEKEL 7
I. Wording en opzet der I.V.B. 9
II. De levensarbeid van Edward Bellamy . . 17
III. Beoordeeling van de Bellamy-gedachte . . 24
IV. Beoordeeling der I.V.B. 35

DEEL II. DE ECONOMISCHE DENKBEELDEN VAN EDWARD BELLAMY, DOOR DRS. E. A. V. VERMAAS 43
V. Economische denkbeelden van Bellamy . . 45
Inleiding (45). Bellamy's critiek op het huidige productiestelsel (46). Beginselen van Bellamy's productiestelsel (53). Conclusie (62).

Literatuur-lijst 64

WOORD VOORAF.

De verschijning van deze brochure in de serie: „Niet-katholieke Levenswijsheid" beteekent niet, dat door ons in het streven der I.V.B. (Internationale Vereeniging Bellamy) een primair religieuze strooming, nog minder een secte, gezien wordt, maar wel, dat er religieuze belangen mee gemoeid zijn. Dit te doen uitkomen heeft beteekenis, ook voor niet-Katholieken, hoewel hier allereerst aan Katholieken gedacht werd. Het eerste gedeelte onzer brochure onderwerpt daarom de Bellamy-gedachte en de I.V.B. aan een beoordeeling vanuit katholiek standpunt, na eerst een objectieve weergave van doel en opzet der I.V.B. en een daarbij aansluitende analyse van Bellamy's ideeën te hebben gegeven. Het tweede zuiver economisch gedeelte beperkt zich tot de economische denkbeelden van Bellamy en bezint zich op diens critiek van het heerschend economisch regiem, zoowel als op de mogelijkheid van Bellamy's eigen stelsel.
De onderteekening geeft tegelijk de volgorde aan onzer werkverdeeling. Het zij den eerst-ondergeteekende vergund, hier zijn welgemeenden dank uit te spreken aan zijn medewerker. Het is niet gemakkelijk om vakmenschen er toe te bewegen, zich in te laten met iets, dat in hun oog niets anders is dan een utopie. Des te meer wordt het gewaardeerd, dat hij zich om boven aangegeven motief ten slotte gewonnen gaf.

Warmond. J. H. NIEKEL, Direct. Philos.
Rotterdam. E. A. V. VERMAAS, Econ. drs.

DEEL I

DE BELLAMY-GEDACHTE EN DE I. V. B.

DOOR

PROF. J. H. NIEKEL

Directeur v. h. Philosophicum te Warmond

I. WORDING EN OPZET DER I.V.B.

Dat het er met de wereld, voor zoover daaronder verstaan wordt het door eigen menschelijk toedoen ineengezet bestel van de aardsche aangelegenheden, de laatste jaren al bijzonder slecht aan toe is, zal weinig bestrijding vinden. Minder overeenstemming is er, wanneer het er om gaat, te bepalen, welke ongeordendheid of welke verkeerde ordening van aangelegenheden hierbij aan de overige ten grondslag ligt. Maar dit daargelaten, valt het toch niet te ontkennen, dat de schrijnende gevolgen eener averechts gerichte voorziening van het menschdom met stoffelijke goederen haast onweerstaanbaar de aandacht vestigen op d e z e ongeordendheid. Nagenoeg alle reeds overlang bestaande maatschappelijke en politieke groepeeringen ruimen daarom in haar program een voorname plaats in voor wat zij meenen, dat ter verbetering van deze economische wanverhoudingen moet worden gedaan. Die inzichten vallen helaas niet samen. Noch over de in deze te vestigen orde, noch over den weg, waarlangs die orde moet tot stand gebracht worden, is men het onderling eens, terwijl bovendien zoovele andere verschillen, voortkomend uit godsdienstige overtuiging of wereldbeschouwing, uit klassentegenstellingen, uit nationale en politieke overwegingen, de verdeeldheid des te grooter maken. Voor zoover de wil tot samenwerking er al is, wordt de kracht dier samenwerking toch verzwakt door de genoemde tegenstellingen, en blijven de resultaten, ook op het gebied der materieele welvaart van het menschdom, verre ten achter bij datgene, wat wenschelijk is in zich en feitelijk aller doelwit is.

't Behoeft daarom niet te verwonderen, dat er in onzen zoo zorgelijken en moeilijken tijd meerdere bewegingen opkomen, die deze verdeeldheid in kleiner of grooter bestek uit den weg willen ruimen of althans haar invloed op bepaalde onderdeelen in het bestel der aardsche aangelegenheden willen uitschakelen. Toont de ééne beweging zich niet afkeerig van dwangmiddelen ter bereiking van het gewenschte doel, andere wijzen elk uitoefenen van dwang uitdrukkelijk af, en willen uitsluitend door verstandelijke overtuiging de noodzakelijke eenheid van streven verzekeren. Tot deze laatste schakeering behoort ook sinds 1932 de beweging, die zich noemt „Internationale Vereeniging Bellamy", Centrale voor Nederland (I.V.B.), waaraan deze brochure gewijd is. Het in verband brengen van deze beweging met de overige, meer imponeerende, hedendaagsche stroomingen dient slechts om ook haar te kenschetsen als een typeerend tijdsverschijnsel.

Daar het ondanks gedane moeite niet mocht gelukken om gegevens over de wordingsgeschiedenis der I.V.B. te verkrijgen, moet wel bedacht worden, dat de hier gegeven gedachtengang, die tot haar oprichting zou geleid hebben, werd opgemaakt uit eenige spaarzame aanduidingen in de latere jaargangen van het orgaan der vereeniging „B e l l a m y-n i e u w s" en uit de statuten.

De vereeniging werd dan in 1932 te den Haag gesticht door een vijftal menschen van christelijke gezindheid. Getroffen door hetgeen zij lazen in de werken van den Amerikaanschen publicist Edward Bellamy, meenden zij bij hem de oplossing te vinden van het sociaal-economisch vraagstuk en het ideale beeld der

komende gelukkige samenleving. Voor een onderdeel n.l. het collectief bezit der productiemiddelen en de gemeenschapsleiding van het productieproces, viel deze oplossing samen met die der socialistische en communistische Marxisten. Dat zij toch een eigen organisatie noodig achtten, lag niet alleen in de tevens aanwezige verschillen, maar mede in hun overtuiging, dat het verkeerd was hun oplossing van het maatschappelijk-economisch probleem te binden aan een wereld- of levens-beschouwing.
Eerstens was zulk een samenkoppeling totaal overbodig. Want de gesocialiseerde maatschappij komt niet tot stand, als het beoogd resultaat van gedragingen van menschen, die zich in hun activiteit laten leiden door gedragsregels, ontleend aan een of andere wereld- of levens-beschouwing. Zij is veeleer het onafwendbaar en onvermijdelijk komend eindpunt der ontwikkeling, waarin het huidig productieproces is gevangen, en de noodzakelijke conclusie uit de beginselen der economische wetenschap, opgevat als de verstandelijke ontleding en het doordenken van het feitelijk economisch gebeuren. Een wereld- of levensbeschouwing doet hier niets aan af. Hoogstens kan een dergelijke leering en levenshouding helpen om de komst der nieuwe samenleving te verhaasten en haar gemakkelijker ingang te doen vinden, in zooverre zij n.l. helpt om de geesten en harten der menschen gunstig voor haar komst te disponeeren. Maar dan is het ook noodig, dat zoo'n wereld- of levens-beschouwing door haar inhoud, of krachtens de voorwaarden voor haar aanvaarding (geloof), niet slechts voor een deel der menschheid aannemelijk is, daar de nieuwe samenleving voor alle menschen is.
Vanzelf komt hier de tweede grond naar voren, waarom het

verkeerd is, de eenige oplossing van het sociaal-economisch vraagstuk, zooals de Bellamyanen die zien, te koppelen aan een wereld- of levens-beschouwing en aan partijen, die zich daartoe bekennen. Zoodoende zou men immers slechts een deel van het menschdom kunnen bereiken en bezielen, terwijl het niet uitgesloten is, dat men de overigen, juist om elementen in die wereld- of levens-beschouwing, ook afkeerig maakt van de komende nieuwe samenleving, en zoo haar totstandkoming tegenhoudt. Klaarblijkelijk wordt hier gedacht aan maatschappelijk-politieke partijen en aan kerkelijke groepeeringen van een d o g m a t i s c h Christendom. Zuiver economische hervormingen, die in zich met politiek of godsdienst niets te maken hebben, zouden zoodoende tot een voorwerp van strijd worden in dezelfde mate als dit het geval is met de politieke en godsdienstige vraagstukken, die het menschdom verdeeld houden. Alleen reeds het feit, dat zoo'n economische hervorming werd voorgestaan door de ééne groep of schakeering, zou reden genoeg zijn om er de overigen van af te schrikken, en hen huiverig te maken voor de verwezenlijking ervan. Wil men dit voorkomen, dan is het zaak om, wat men als eisch der economische werkelijkheid en als conclusie uit de economische beginselen ziet, los te houden van alles, wat belemmerend zou kunnen werken. Ditzelfde geldt ook voor de aan te wenden middelen, waarmede men de komst der nieuwe samenleving hoopt te bespoedigen, en wordt dus richtinggevend voor de te kiezen methode van propaganda.

Zoo wordt verklaarbaar, wat de I.V.B. in haar statuten (art. 2) omtrent het doel der vereeniging zegt: Dit doel is: a. „Het verbreiden en propageeren van de beginselen der staathuishoud-

kunde (economie) van Edward Bellamy, omschreven in zijn beide werken „Looking Backward" en „Equality", (in het Nederlandsch vertaald resp. onder de titels „In het jaar 2000" en „Gelijkheid voor allen"), gebaseerd op gezamenlijke voortbrenging onder gemeenschapsleiding tegenover gelijke distributie van het voortgebrachte. b. Het rijp maken van het Nederlandsche volk in geestelijken en moreelen zin voor de verwezenlijking van de gedachten van Edward Bellamy. De vereeniging draagt een zuiver academisch karakter met uitsluiting van eenige politieke strekking. Bij deze doelstelling plaatst de vereeniging zich op een absoluut neutraal standpunt, waardoor aan haar leden is verboden, bij het voeren van propaganda of op vergaderingen, in verband staande met het doel der vereeniging, regeeringen of personen, of eenige partij, groep of beweging aan te vallen of te verdedigen."
Geheel in de lijn van dezen opzet ligt het, dat zij dit doel „zelfstandig wil bereiken of in samenwerking met en door aansluiting bij andere nationale vereenigingen of groepen", maar alleen dan, wanneer deze „hetzelfde doel beoogen en dit door dezelfde of gelijksoortige middelen trachten te bereiken" (art. 3). Onder die middelen worden dan genoemd: het uitgeven van boeken, tijdschriften, brochures en circulaires; het laten verschijnen van een vereenigingsorgaan (aanvankelijk maandelijks, nu tweemaal in de maand); het beleggen van contactbijeenkomsten van de leden onderling; het oprichten van afdeelingen; het houden van districts- of gewestelijke en landelijke congressen.
Het reglementair voorschrift: „de functie van hoofdbestuurslid

is niet vereenigbaar met het lidmaatschap eener politieke partij" (art. 21), en bestuursmaatregelen, als verbod om ter vergadering over politiek of godsdienst te spreken, waarschuwing tegen methoden, die niet in den geest der I.V.B. zijn, brengen mede den wil tot uitdrukking om elk verbinden der Bellamy-gedachte aan één of andere partij te voorkomen. Kennelijk wordt hierbij, zooals reeds gezegd, allereerst gedacht aan de socialistische en communistische Marxisten, wat ook voor de hand ligt, vanwege het gedeeltelijk samenvallen der doelstelling, en omdat het juist hier zoo moeilijk is om principieele tegenstanders van het materialisme en van den klassenstrijd te winnen voor een nieuwe samenleving, die mede op deze theorieën zou steunen. Maar ook de binding van de Bellamy-gedachte aan eenigerlei schakeering van het dogmatisch Christendom wordt als ondoeltreffend verworpen, omdat dit weer anderen zou afschrikken. In dien zin schrijft de I.V.B. zich toe, dat zij een absoluut neutraal standpunt inneemt, zich dus geen partij stelt in godsdienst-aangelegenheden, en dat zij geen enkele politieke strekking heeft. Zij is er echter volstrekt niet op tegen, dat haar gewone leden zich maatschappelijk-politiek organiseeren naar eigen overtuiging en nog veel minder, dat Bellamyanen tot één of andere Kerk behooren, wat vanzelf meebrengt, dat zij door en in die groepeeringen ook andere acties voeren dan waartoe de I.V.B. het initiatief neemt. Vijanden of tegenstanders kent zij niet. Veeleer richt zij zich tot allen zonder uitzondering, zij hoopt allen voor haar ideaal te bezielen en allen rijp te maken voor de verwezenlijking van de Bellamy-gedachte.
Hoe dat „rijp maken in geestelijken en moreelen zin" verstaan

moet worden, kan nog moeilijkheid opleveren, omdat het duidelijk is, dat dit niet zal gelukken enkel en alleen door het menschdom bekend te maken met de economische beginselen van Edward Bellamy. Daartoe beperkt zij zich dan ook niet. Ook zonder zich uit te spreken voor een levensbeschouwing, tracht zij wel degelijk in te werken op de mentaliteit en het moreel besef der menschen. Ten overstaan van de vele hardheden, onbillijkheden, die het tegenwoordig economisch regiem meebrengt, en van de zegeningen verbonden aan den grondslag der nieuwe samenleving, doet zij een beroep op ons aller humaan gevoel, op de broederschapsgedachte, die ons moet verbinden en die ons ertoe moet brengen, om de nieuwe samenleving te aanvaarden. Daar de persoon van Jezus Christus bij uitstek door deze broederschapsgedachte bezield was en Hij anderen heeft weten te bezielen, wordt in dit verband nog al veel gesproken van wat christelijk en onchristelijk is, van wat eisch is van het Christendom en wat daarmee in strijd is. In die uitdrukkingen behoeft evenwel niets meer gelegd te worden dan dat „christelijk" gelijkluidend is met wat mooi en edel menschelijk is. Zoodra men hier zou gaan denken aan een leerinhoud van het Christendom, zou er een tegenstelling te constateeren zijn tusschen den opzet der I.V.B., om los te staan ook van het d o g m a t i s c h Christendom en de practijk. Of die onderscheiding wel steeds door de sprekers en schrijvers der I.V.B. gemaakt wordt, en of niet meerdere uitlatingen haast noodzakelijk verstaan moeten worden in den zin, dat zij wel degelijk een bepaalde opvatting heeft omtrent den l e e r i n h o u d van het Christendom, is een andere vraag, die ons later nog zal bezighouden (blz. 36).

Dat de vereeniging geen enkele politieke strekking heeft, is al evenzeer een uitdrukking, die tot misverstand aanleiding kan geven. Alleen de boven aangegeven zin, dat zij niet doet aan politieke actie van een of andere partij en zeker langs wettigen weg het doel bereiken wil, ligt in den opzet der vereeniging. Maar haar doelstelling, n.l. de propaganda en voorbereiding van een staatkundige gemeenschap, waarin alleen de gemeenschap zelve den eigendom der productiemiddelen en de algeheele leiding der productie heeft, is op zich reeds een radicale politieke hervorming. Daarbij komt, dat Bellamy wel niet alleen om zijn Amerikaansch democratische gezindheid, en evenmin uitsluitend om zijn overnemen van veel marxistische denkbeelden, maar vooral ook om zijn eisch van absolute gelijkheid, de monarchie verwerpt. Een erfelijke monarchie lijkt in zijn stelsel in 't geheel niet te passen, zoodat doorwerking van zijn economische principen wel mee moet brengen de omvorming van den monarchalen regeeringsvorm in een op volkssouvereiniteit gebaseerde republiek, wat toch wel een belangrijke politieke quaestie is, ook voor zijn aanhangers.
Hoewel de I.V.B. de nieuwe samenleving ziet komen op nationalen grondslag, met als eindresultaat: een alle staten of naties overhuivende belangengemeenschap in coöperatief verband, heeft zij, in navolging van socialisten en communisten, voor zich den naam gekozen van „Internationale". Scharen de beide andere Internationalen zich om Marx, zij schaart zich achter de vaan van Bellamy, zoodat het nu zaak is om iets naders over hem mee te deelen.

II. DE LEVENSARBEID VAN EDWARD BELLAMY.

Geboren 26 Maart 1850 te Chicopee Falls, een plaatsje in den Noord-Amerikaanschen staat Massachusetts, waar zijn vader doopsgezind predikant was, ontving Edward Bellamy zijn eerste vorming thuis en in de plaatselijke lagere school. Na het doorloopen hiervan, studeerde hij twee jaar aan het Union College van Schenectady, waarna hij op 18-jarigen leeftijd een ontwikkelingsreis maakte naar Europa en volgens zijn eigen bekentenis reeds toen meer getroffen werd door de ellendige toestanden, die samengingen met het toenmaals in Europa verder dan in Amerika voortgeschreden proces der industrieele ontwikkeling, dan door de schoonheid en pracht van paleizen en kathedralen. Waarschijnlijk maakte hij ook toen reeds kennis met de socialistische literatuur, maar tot een gezette studie der staathuishoudkunde kwam het toen nog niet, omdat hij, terug in Amerika, zijn studies moest voltooien. Hij liep rechten en werd tot de balie toegelaten. Veel voldoening heeft hem dit evenwel niet gegeven. Hij voelde zich meer getrokken tot een journalistieke loopbaan. Het godsdienstig vraagstuk schijnt hem ook te hebben beziggehouden, want onder zijn nagelaten papieren werd een manuscript gevonden, gewijd aan den „Godsdienst der Solidariteit", geschreven toen hij 24 jaar was. Ofschoon de inhoud ervan ons onbekend is, mag veilig uit den titel zelf en uit een toentertijd gehouden redevoering over „De barbaarschheid der Samenleving" besloten worden, dat de inhoud zijner religieuze opvattingen mede bepaald werd door zijn sociaal

gevoel en door zijn natuurlijke afgekeerdheid van maatschappelijke onbillijkheden.
Dat het nog wel een 15 jaar zou duren vóór hij zijn „Looking Backward" („Terugblik" in Nederland bekend als: „In 't jaar 2000") schreef, verklaart hij later zelf hieruit, dat ook voor hemzelf de noodzakelijkheid drong, om allereerst voor zich te zorgen en dat zoowel de uitzichtloosheid van het werk der sociale hervorming als de egoïstische gedachte, waarom juist hij het „vuile werk" moest doen, hem weerhielden. Zonder zich dan ook te bemoeien met andere herstelpogingen, wierp hij zich geheel en al op de journalistiek en belletrie, werkte aan meerdere dagbladen en tijdschriften en gaf ook meerdere novellen uit. Het plan, om zich nog ooit met het maatschappelijk probleem in te laten, bleef hem wel bij, maar zou wellicht nooit tot uitvoering gekomen zijn, zoo hij intusschen niet echtgenoot en vader geworden was. Zijn verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van zijn kinderen en de gedachte, dat zijzelf wel eens slachtoffers konden worden der maatschappelijke wantoestanden, deden hem besluiten een poging te wagen, om de oorzaak van al dat leed en onrecht uit den weg te ruimen.
Dat dit in den vorm van een verhaal moest gebeuren, stond van den aanvang af bij hem vast, omdat een verhaal er bij het publiek beter ingaat en het den schrijver zelf dwingt om, met alle vrijheid in bijkomstigheden, zichzelf toch gelijk te blijven voor wat betreft den logischen band van de hoofdlijnen der uitwerking met de grondgedachten, waarvan hij uitgaat. Die grondgedachten stonden eveneens reeds vast. Eén daarvan was de in Amerika (althans voor de mannen) doorgevoerde en als juist erkende

politieke gelijkheid aller burgers, met de daarbij aansluitende vraag: waarom zou dan sociaal-economische gelijkheid (ook voor de vrouwen), d.w.z. gelijke economische bestaansvoorwaarden, minder juist zijn of onmogelijk moeten heeten? Als het één mogelijk en goed is, dan 't andere ook, temeer omdat zonder economische gelijkheid politieke gelijkheid slechts in naam bestaat. Een andere grondgedachte werd in hem gewekt door den in verschillende Europeesche staten ingevoerden algemeenen dienstplicht, met ook hier de daarbij aansluitende vraag: waarom worden wel allen, die kunnen strijden, opgeroepen om voor het algemeen welzijn in de verhouding tot andere staten te vechten, en waarom zouden niet allen, die werken kunnen, worden opgeroepen, om voor het algemeen welzijn binnenslands te arbeiden?
Waren de grondgedachten, nog aangevuld met economische theorieën, zoo gegeven, anders was het gesteld met de inkleeding en verdere uitwerking. Oorspronkelijk dacht Bellamy zelf niet aan de uitvoerbaarheid van datgene, wat zijn verbeelding hem voorspiegelde. Zijn werk zou een fantasie blijven, een droom... hoe mooi en goed alles zou kunnen zijn... indien slechts... Daarom omspande zijn verbeelding ook heel de wereld als één groote gemeenschap, met Bern, in Zwitserland, als hoofdstad. Om zich voldoende ruimte te geven en mogelijkheid voor realiseering van allerlei technische toepassingen van uitvindingen en maatschappelijke hervormingen, dacht hij aan het jaar 3000. Eerst onder den arbeid drong het tot hem door, dat, wat hij zoo beschreef, niet louter verbeeldingsspel was. Hij werd zich bewust, dat hij de uiteindelijke oplossing van het sociaal-economisch vraagstuk had gevonden, zorgde voor een algeheele omwerking, bracht plaats

en tijd van het gebeuren dichter bij huis (Boston, hoofdstad van Massachusetts; jaar 2000), en schrapte zooveel bijkomstigheden, als met behoud van het verhaal mogelijk was, uit vrees, dat men anders te zeer zou afgeleid worden van zijn werkelijke bedoeling. In 1888 verscheen „L o o k i n g B a c k w a r d" en vond een allengs toenemende verspreiding niet slechts in Amerika, maar ook daarbuiten. Het werd in alle talen omgezet en wekte overal, zoo niet om de inkleeding, dan toch om zijn inhoud, breede belangstelling en bijval. In ons eigen land verscheen het aanvankelijk een paar maal als feuilleton, maar werd in 1890 in boekvorm uitgegeven, in vertaling van den socialist Frank v. d. Goes (2de druk 1891). Sinds de oprichting der I.V.B. zijn er nog meer herdrukken verschenen (9de druk 1937).

Van den inhoud moge het volgende worden aangestipt. Het boek schetst de menschelijke samenleving, zooals deze in het jaar 2000 wezen zal. De feitelijke plaats van handeling is Boston, maar kan ook ieder ander land zijn, waar de industrieele ontwikkeling voldoende is voortgeschreden. Julius West, de hoofdpersoon van den roman en dankbare beschouwer en aanhoorder van al de wondere veranderingen, die de samenleving onder alle opzichten blijkt te hebben doorgemaakt, is een overlevende uit het jaar 1887, die door een samenloop van omstandigheden onverouderd in kunstmatigen slaap gevonden wordt in een onderaardsche kamer, gewekt wordt en de meest hartelijke tegemoetkoming en welwillendheid ondervindt van zijn nieuwe tijdgenooten. Begrijpelijkerwijze is het voor hen niet moeilijk, om hem van de eene verbazing in de andere te brengen, maar op zijn beurt brengt hij ook de anderen in verbazing, als hij onwillekeurig een verge-

lijking maakt tusschen het nu aanschouwde of gehoorde en hetgeen hij zich uit zijn vroegere periode herinnert. 't Is natuurlijk een verschil als tusschen dag en nacht! Nu pas is het leven een waar festijn geworden voor allen. Door telkens nieuwe uitvindingen, die algemeen geëxploiteerd worden, overwint de mensch meer en meer de bezwaren van zijn lichamelijke natuur. De arbeid is een genot door het groote gemak, waarmede het anders zwaarste werk nu gedaan kan worden. Ieder heeft den arbeid, die hem het beste zint, en waartoe een langdurig voortgezette algemeene en speciale vorming hem het meest geschikt maakt. Bovendien strekt zich de geregelde arbeidstijd niet langer uit dan een 25 jaar, zijn de werkuren in een etmaal niet meer dan 6, zoodat men den overigen tijd kan geven aan alzijdige cultuur van lichaam en geest, aan verpoozing en aan het gezelschapsleven. Alle onderlinge strijd van klassen is voorbij, omdat de zegeningen der nieuwe gemeenschap ten deel vallen aan allen. Dit geschiedt bovendien op grondslag van gelijkheid. Het mensch-zijn alleen is reeds voldoende titel, om dit gelijke aandeel in de opbrengst der productie te ontvangen, en het maakt, wat dit betreft, dus geen verschil meer of iemand kind, man of vrouw is, werken kan of niet, binnen de termen valt om reeds of nog te arbeiden dan wel daarbuiten. Het aandeel, dat men in de productie ontvangt, bestaat niet meer in onpersoonlijk geld, maar in een striktpersoonlijk te-goed, welks hoogte bepaald wordt door het aantal arbeidsuren, vereischt voor een ruime voorziening in de totale behoeften der heele gemeenschap, te deelen door het aantal burgers. Ieder heeft recht om zich aan te schaffen wat in dit aantal arbeidsuren te vervaardigen is, maar blijft vrij in de keuze

der goederen, die hij er zich voor aanschaft. Voor elken aankoop, wordt iets van zijn te-goed, waarmede hij een jaar moet toekomen, afgeschreven; het binnen het jaar niet opnemen van zijn te-goed, heeft voor het individu geen waarde, omdat wat overblijft, weer aan de gemeenschap vervalt. Individueel sparen heeft dus geen zin meer. De zoo gewaarborgde materieele welvaart van allen, heeft haar terugslag op al het overige. De gemeenschapszin overwint alle egoïstische neigingen, er heerschen vrede en eensgezindheid. De gevoelens en neigingen der menschen zijn zoo veredeld, dat bepaalde vrijheden totaal geen gevaar voor de reinheid der zeden opleveren. Zelfs de dieren profiteeren mee van dezen zedelijken vooruitgang en behoeven den mensch niet meer tot voeding te dienen. Van oorlogen is er natuurlijk geen sprake meer.

Vraagt men naar de oorzaak van al deze begeerenswaardige veranderingen, dan is deze geen andere dan de uit-den-weg-ruiming van wat onder het huidige sociaal-economisch regiem de bron is van alle physieke en moreele ellenden. Het menschdom heeft n.l. den particulieren eigendom der productiemiddelen afgeschaft, zoodat niemand meer werkt voor de winst van den ander, en ook niemand in overdaad leeft ten koste van den ander. Door de overdracht der productiemiddelen aan de gemeenschap en door de van gemeenschapswege geleide productie, met gelijk aandeel in de opbrengst, is de behartiging van aller welzijn, is ook de arbeid zelf gemeenschaps-aangelegenheid geworden.

Voor wie mocht twijfelen aan de ernstige bedoeling van Edward Bellamy, is het zaak nog even acht te geven op zijn verdere activiteit. Aangemoedigd door het succes, dat hij van zijn boek beleefde, en door de spontaneïteit, waarmede zich overal in Noord-

Amerika groepen vormden van menschen, die het hunne ertoe wilden bijdragen om de komst der nieuwe samenleving te helpen verhaasten, stelde hij van nu af zijn heelen persoon in dienst van zijn ideaal. Hij stichtte voor deze beweging, waarvoor hij den naam Nationalisme koos, omdat hij bezwaar had tegen namen als collectivisme, socialisme of communisme, meerdere bladen, die hijzelf redigeerde, en waarin hij een groot aantal artikelen schreef. Nog onlangs is men er in Amerika toe overgegaan deze artikelen en ook zijn redevoeringen te bundelen en opnieuw uit te geven. Twee banden ervan zijn reeds verschenen, en zullen ook in 't Nederlandsch vertaald worden, onder de titels: „Gesprekken over nationalisme" en „Bellamy spreekt opnieuw." Intusschen bestudeerde hij nog de staathuishoudkunde, en gaf in 1897 als vrucht van deze studie een soort vervolg op „Looking Backward", onder den titel „Egality" („Gelijkheid voor allen"), waarin de economische theorieën breeder zijn uitgewerkt en rekening gehouden wordt met de op zijn eerste boek geleverde critieken. Het laaiend enthousiasme voor de beweging was toen echter reeds gedoofd. Misschien heeft daartoe wel bijgedragen, dat hij zich ook, en aanvankelijk met succes, in den politieken strijd geworpen heeft, met het waarschijnlijk niet voorzien en wel onbedoeld resultaat, dat de beweging zich heeft opgelost in de socialistische volkspartij. Slechts een jaar na het verschijnen van zijn laatste boek, stierf hij in 1898 op 48-jarigen leeftijd aan de tering. Waarschijnlijk zou alleen de herinnering aan hem zijn overgebleven, als aan één der vele schrijvers van z.g. staatsromans, ware niet de groote crisis over de wereld gekomen, die de belangstelling voor zijn ideeën weer deed herleven.

III. BEOORDEELING VAN DE BELLAMY-GEDACHTE.

Bij de beoordeeling van Bellamy's levensarbeid, voorzoover deze hier in het geding is, moet van den aanvang af goed onderscheid gemaakt worden tusschen datgene, wat hij eigenlijk beoogd heeft èn datgene, wat hij ten dienste van dit eigenlijk gewilde gepropageerd heeft. Het zou immers onbillijk zijn, om alleen ons oordeel over dit laatste te geven, en voorbij te zien, wat bij al zijn ingespannen en volhardend pogen het hoofdmotief was. Men kan dit hoofdmotief kort samenvatten in de nu nog door zijn aanhangers gebruikte leuze: „Welvaart voor allen". Dat deze leuze ook kan weergegeven worden in de woorden der Encycliek „Quadragesimo Anno" (n. 45) „opdat de goederen, door den Schepper voor de geheele menschheid bestemd, ook inderdaad aan deze bestemming zouden beantwoorden", zegt ons voldoende, dat er in dit eigenlijk gewilde niet alleen niets kwaads kan gelegen zijn, maar dat het ook een werkelijk goed doel moet genoemd worden, dat zich zeer wel harmonisch laat verbinden met hetgeen de zedewet ons nog verder na te streven oplegt. (Quadr. Anno, n. 43). Hier is er tusschen Bellamy en ons geen verschil!

Het pleit verder voor zijn sociaal gevoel, dat hij stelling genomen heeft tegen zooveel wat in de door hem beleefde maatschappelijke toestanden inderdaad als wantoestand moest aangeduid worden; en het getuigt van persoonlijken moed, dat hij in een tijd, toen het individualisme nog hoogtij vierde, met zooveel energie is opgekomen voor zijn overtuiging, dat de verzorging van het algemeen welzijn mede insluit positieve behartiging der volks-

welvaart. Onder dit opzicht is er veel overeenstemming tusschen de door hem geoefende critiek en hetgeen er hieromtrent gelezen kan worden in „Rerum Novarum" en „Quadragesimo Anno". Die overeenstemming houdt echter op, wanneer het erom gaat de diepste oorzaak der maatschappelijke wantoestanden bloot te leggen en den weg ter verbetering en tot herstel aan te geven. Het zou verkeerd wezen dit verschil hierin te zoeken, dat de Pausen in hun Encyclieken een louter religieuze beschouwing geven, terwijl Bellamy een zuiver economische beschouwing geeft, want 't is niet waar, dat Bellamy zich er uitsluitend toe zet om vast te stellen, wat economisch juist of valsch is, om daarna louter economische normen van handelen op te stellen. Voortdurend blijkt ook hij een maatstaf te gebruiken ter bepaling van wat zedelijk goed of zedelijk slecht is, spreekt hij van recht en onrecht, van christelijk en onchristelijk. De grondfout in de huidige samenleving is voor hem gelegen hierin, dat de productiemiddelen eigendom kunnen zijn van individuen, die daardoor in staat zijn om ten koste dergenen, die voor hun levensonderhoud zijn aangewezen op arbeid in hun dienst, winst te maken. Dit winst-maken is het eenigst motief, waardoor zij zich bij het in dienst nemen van arbeiders en bij het beschikbaarstellen der productiemiddelen laten leiden, en zal hen er dus toe brengen, om juist datgene te produceeren, waarmee het meest winst te maken is, en die omstandigheden (arbeidsvoorwaarden, enz.) te benutten, die het meest winst afwerpen. Persoonlijke moreele gezindheid der bezitters van de productiemiddelen doet hier niets aan af, en daarom kan men niet zeggen, dat de met het stelsel van particulieren eigendom samengaande mistoe-

standen slechts uitvloeisels zijn van misbruik door gewetenlooze bezitters. Zal een ondernemer zich handhaven, dan moet hij vanwege de concurrentie door anderen, wel meedoen aan de onmeedoogende practijken. Het kwaad zit in het stelsel zelf. Het gebruik zelf is misbruik.

Met deze veroordeeling van den particulieren eigendom der productiemiddelen en van de particulier-geleide productie (door Bellamy het winststelsel genoemd) gaan andere veroordeelingen samen. Zoo heet het onrecht, als niet de geheele opbrengst en de geheele winst, met aftrek alleen van wat voldoende is voor herstel en vernieuwing van het kapitaal, den arbeiders toevalt; zoo worden alle bezit, inkomsten en opbrengsten, die niet door arbeid zijn verworven, zonder onderscheid en ongeacht hun functie in de menschelijke samenleving, eenvoudig als arbeidsloos bestreden; zoo wordt het loonstelsel in zich onrechtvaardig genoemd, en concurrentie volstrekt afgekeurd. Nu behoeft men er de Encycliek Quadragesimo Anno (n. 101, 55, 57, 64, 88) maar op na te slaan, om daar te lezen, dat deze veroordeelingen door Paus Pius XI z.g. niet gedeeld worden, en in hun volstrektheid zelfs als onrechtvaardig worden afgewezen. Volgens den Paus is dus niet ieder gebruik van het stelsel van den particulieren eigendom misbruik.

Als derhalve het bestaand economisch regiem in zijn feitelijke gestalte ook door den Paus in de scherpste bewoordingen veroordeeld wordt, zal dit op een anderen grond geschieden dan op grond van het daarmee gegeven stelsel van den particulieren eigendom der productiemiddelen als zoodanig. Er zijn dus andere oorzaken, die ertoe hebben bijgedragen en er voor een groot deel

nog toe bijdragen, dat dit regiem zijn feitelijke gestalte, met zijn ongeëvenredigd klein aantal bezitters en zijn leger van bezitloozen, met zijn persoonlijke machtspositie der bezittende klasse en zijn vele hardheden en onbillijkheden voor anderen, heeft gekregen. En als wij die oorzaken aanduiden met den algemeenen naam misbruik, wordt hier niet uitsluitend gedacht aan individueele zedelijke tekorten, die overigens niet alleen gevonden worden bij de oogenblikkelijk bevoorrechten, maar wordt daarbij gedacht aan iets dieper liggends, dat ook wijder strekking heeft dan dat het alleen de individuen aftrekt van hun plichten ten opzichte der gemeenschap.

Er is een wisselwerking tusschen zedelijke neigingen en bepaalde leeringen of theorieën, in zooverre de eerste kunnen brengen tot het opstellen of althans gemakkelijk aanvaarden van theorieën, en deze op haar beurt weer het involgen van bepaalde neigingen vergemakkelijken. En met die leeringen of theorieën kan het zóó gesteld zijn, dat zij niet alleen het individueel gedragen beïnvloeden, maar ook op heel de inrichting der samenleving (instellingen) haar stempel drukken. Dit kan zoowel ten goede als ten kwade geschieden. Feitelijk wordt hier gedoeld op verkeerde theorieën als: de loochening van het natuurlijk sociaal karakter van den mensch en van de goederen dezer aarde; het eenzijdig naar voren brengen van de waarde der menschelijke persoonlijkheid; het tot beginsel maken, dat de innerlijk ongebonden vrijheid de beste weg is naar welvaart en geluk en dat elke belemmering van handelingen, die geen schending van gestelde rechten uitmaken, uit den booze is; de begrenzing van de staatstaak tot rechtshandhaving en rechtsbescherming. De prac-

tische doorvoering dezer theorieën, heeft desorganiseerend op de samenleving gewerkt, heeft ook de ordening van het economisch leven op het algemeen welzijn der menschheid verstoord, doordat zij opruiming heeft gehouden onder al datgene, wat als afweermiddel diende tegen mogelijk particulier misbruik, en ter verzekering moest strekken van de bewaring der juiste ordening op het algemeen welzijn. Dit wegvallen van onontbeerlijke, en door sociale politiek alleen niet te vervangen instellingen, behoort wel degelijk mede onder het door den Paus bedoelde en met de termen „liberalisme" en „individualisme" bestempelde misbruik, dat het economisch regiem in zijn feitelijke gestalte zoo veroordeelenswaardig maakt.

Het spreekt vanzelf, dat de verschillen, die zich openbaren bij de vaststelling van wat de diepste oorzaak is der maatschappelijke wantoestanden, hun terugslag hebben op hetgeen gepropageerd gaat worden ter verbetering en zoo mogelijk afdoende verbetering ervan. Wie het gebruik van den particulieren eigendom zelf misbruik acht, een stellingname, die een algemeenere oorzaak kan hebben, moet de oplossing van het maatschappelijk-economisch probleem wel zien in de afschaffing ervan. Wie daarentegen de oorzaak der maatschappelijke wantoestanden in het misbruik van den particulieren eigendom der productie-middelen stelt, zal ook tot andere middelen van herstel en verbetering komen. Zou het misbruik alleen gezocht moeten worden in de verkeerde zeden, dan moet worden aangestuurd op zedenverbetering; zou het d a a r b ij nog gezocht moeten worden in het gemis aan voldoende maatschappelijke instellingen ter beveiliging van en ter effectieve verzekering van het algemeen welzijn, dan zal

bovendien zoowel in theorie als in de practijk naar een heilzamer maatschappij-regeling gezocht moeten worden.
Daar het hier alleen over de waardeering van Bellamy's gedachte gaat, zij het voldoende, er op te wijzen, dat hij, met het doel om tot welvaart voor allen te komen, volledige afschaffing van den particulieren eigendom der productiemiddelen propageert. In hoeverre de afschaffing der slavernij in Amerika en andere afschaffingspraktijken ter voorkoming van misbruiken mede invloed gehad hebben op zijn ideeën, blijve buiten beschouwing. Zeker is het, dat de noodzakelijkheid van dit redmiddel geheel en al afhankelijk is van de juistheid zijner diagnose en dat, zoo deze juistheid niet klaarblijkelijk is, ook zijn geneesmiddel zich niet als een noodzakelijkheid opdringt. 't Is zelfs niet uitgesloten, dat een genezingsmethode, die op een verkeerde diagnose berust, tot erger maatschappelijke kwalen leidt.
Bellamy meent ook positieve gronden te kunnen aanvoeren, die de noodzakelijkheid van een gesocialiseerde maatschappij fundeeren. Die noodzakelijkheid of dit moeten kunnen wij eerstens verstaan in den zin, dat zij ontwijfelbaar zeker komen zal als resultaat van een ontwikkelingsgang, die zich in het huidig economisch regiem openbaart. Meerdere zijner beschouwingen hebben ten doel, om duidelijk te maken, dat er in het bestaande productieproces een voortgang is naar steeds grootere concentratie van kapitaal en dat de aan het winstsysteem vastzittende concurrentiegeest er uiteraard toe moet leiden om dezen voortgang te bestendigen en te versnellen met het onafwendbaar gevolg, dat er eens een punt bereikt wordt, waar men niet verder kan en waar het particulier bezit en beheer der productiemiddelen wel

moet omslaan in een collectivistische samenleving. Dergelijke beschouwingen, die overigens niet oorspronkelijk zijn, maar aan Marx herinneren, worden met zijn reflecties op den zelfmoord van het winstsysteem „de staathuishoudkundige beginselen van Bellamy" genoemd. In het zuiver economisch gedeelte dezer brochure zal daaraan aandacht gewijd worden en zal blijken, dat zij geen conclusie wettigen tot de noodzakelijkheid eener collectivistische maatschappij.
Daarnaast echter vindt men bij Bellamy ook beschouwingen, waarin het m o e t e n verstaan wordt in dezen zin, dat het collectivisme b e h o o r t te komen en dat de menschen v e r p l i c h t zijn om aan de invoering ervan mede te werken. We wezen er reeds op (blz. 18), dat hijzelf uitdrukkelijk op twee grondgedachten wijst, waaruit de behoorlijkheid en plichtmatigheid eener collectivistische gemeenschap, en dan nog wel een met gelijke economische bestaansvoorwaarden voor allen, zou volgen. Voor zoover deze redeneeringen waarde hebben, moest toch, zal de conclusie onvoorwaardelijk gelden, ook de grondgedachte zelf een absoluut begeerenswaardig en verplicht goed inhouden. Dit nu is met de democratie, verstaan als volkssouvereiniteit met republikeinsch bestel, geenszins het geval, terwijl de aanvaarding van staande legers met algemeenen dienstplicht bovendien nog als praemisse voor de beoogde conclusie tekort schiet, voor zoover in het leger niet allen e e n z e l f d e vergoeding ontvangen. Derhalve is geen dezer gronden een afdoend pleidooi voor de noodzakelijkheid eener collectivistische maatschappij.
Als het m o e t e n, in den zin van behooren en plichtmatigheid, op ethische motieven gegrond wordt, kan men zich niet aan den

indruk onttrekken, dat hier een verwisseling in 't spel is tusschen het eigenlijk door Bellamy en door ons niet minder beoogde doel èn datgene, wat hij als middel ziet tot dit doel. Pleiten de ethische motieven wel voor het eerste, zij doen het niet voor het tweede. Hieraan wordt niets veranderd door de toevoeging „christelijk", waarmede hij zijn humaniteitsoverwegingen opsmukt, want van een dogmatisch Christendom is hier absoluut geen sprake. Zijn Christendom brengt geen hoogere eischen van wat zedelijk goed is en plicht, brengt zelfs geen hoogere motiveering van reeds bestaande eischen, maar houdt niets anders in dan dat Christus een bij uitstek edel-denkend en menschlievend iemand geweest is, dien wij ons in onze liefde tot den evenmensch tot voorbeeld moeten nemen. De hoofdstukken van „Egality", waar Bellamy over den godsdienst in de nieuwe samenleving schrijft, behooren overigens niet tot de plaatsen, waarin hij ons het meest sympathiek is. Met recht zijn ze daarom (al was een melding maken hiervan niet misplaatst geweest) in de Nederlandsche bewerking onvertaald gebleven. Zijn meening over Kerken is zelfs onwelwillend. Hij acht ze een door de „verlichting" overwonnen standpunt en houdt het bij de socialistische beschuldiging, dat zij de rijken begunstigen, de arbeiders verwaarloozen en aan hun lot overlaten. Overigens aanvaardt hij ook de socialistische leer, dat „alles wat het leven waarde geeft — te beginnen met de eerste levensbehoeften tot alles, wat behoort tot de ontwikkeling van lichaam en geest — geheel en al afhangt van de wet, die het verkrijgen en de verdeeling der productie regelt" („Gelijkheid voor allen", blz. 13.) Dat godsdienst privaat-zaak is en niet

tot de aangelegenheden behoort, waarvoor de gemeenschap zich interesseert, verwondert dus niets.
Zagen wij tot nu toe, dat geen der door Bellamy aangevoerde gronden voor de vergemeenschappelijking der productiemiddelen de noodzakelijkheid van dezen maatregel voldoende steunt, ons rest nu nog slechts, om zelf den maatstaf der christelijke zedeleer aan zijn maatschappij-hervorming aan te leggen. Hierbij dient dan wel degelijk onderscheid gemaakt te worden tusschen een communistische of collectivistische leefwijze als practijk, die vrijwillig aanvaard wordt en geen leer inhoudt, dat alleen zoo'n leefwijze christelijk verantwoord is, èn als doctrien, die het communisme eischt en het recht op particulieren eigendom loochent. Wat het eerste betreft, moet erkend worden, dat ook christenen het communisme of collectivisme als levensregel en vrijwillig aanvaarde practijk mogen volgen. Zoo blijkt het gepractiseerd te zijn door de eerste christenen te Jerusalem. Die leefwijze bleek evenwel niet zonder bezwaren te zijn en heeft zich dan ook niet kunnen handhaven. Een ander voorbeeld vindt men in de tijdens de 17e eeuw door de Jesuïeten in het Paranagebied gevolgde missiemethode. Binnen hun reducties hebben zij een soort communisme ingevoerd, dat zich onder hun vaderlijk bestuur meer dan een eeuw heeft kunnen handhaven en alleen door uitwendige oorzaken ineengestort is. Ook wordt tot op onze dagen de practijk van het gemeenschappelijk bezit beleefd in kloosters; en de goedkeuring en garantie der Kerk, dat zoo'n leefwijze het streven naar de volmaaktheid bevorderen kan, zegt voldoende over de zedelijke geoorloofdheid. Ook buiten de Kerk vallen verschillende pogingen, die min of meer succes hadden,

maar ten slotte faalden, te vermelden. Blijkbaar zijn er zoo groote moeilijkheden aan verbonden, dat zoo iets zonder buitengewone genadehulp niet duurzaam kan beleefd worden en is uit deze experimenten zeker geen conclusie te trekken, dat het een algemeen doorgevoerde practijk zou kunnen zijn. Het Russisch experiment zou zelfs bij Bellamy wel geen instemming vinden, terwijl zijn eigen ontwerp slechts op papier gebracht is. Een sluitend betoog alleen zegt evenwel nog niets omtrent de doorvoerbaarheid, omdat het leven nu eenmaal geen syllogisme is. Overigens is zij verwezen naar het economisch gedeelte dezer brochure. Wordt communisme of collectivisme daarentegen gepropageerd als een doctrien, wordt het particulier eigendomsrecht den mensch geheel of gedeeltelijk ontzegd als natuurlijk recht, en wordt een gesocialiseerde maatschappij een eisch genoemd van het Christendom, dan valt daartegen vanuit dogmatisch christelijk standpunt te zeggen, dat de leerinhoud van het Christendom deze normen niet kent en zelfs afwijst. Een Katholiek behoeft er de pauselijke Encyclieken slechts op na te zien om te constateeren, dat hij door het aanhangen van zulke meeningen in strijd komt met de kerkleer. Dit geldt ook, wanneer het alleen om het particulier eigendomsrecht van productiemiddelen gaat (Quadr. Anno n. 46, 55). Dat met de erkenning van dit eigendomsrecht samen kan gaan de overtuiging, dat het bezit en beheer van m e e r d e r e goederen om het groote gewicht ervan beter den staat blijven voorbehouden, of dat de eigendomsverdeeling proporties kan aannemen, die op grond van het algemeen welzijn regelend ingrijpen der staatsoverheid vragen, wordt ter aangewezen plaatse (n. 49, 114) voldoende kenbaar gemaakt. Heel deze Encycliek heeft juist de

strekking om den eigendom over meerderen te verbreiden, teneinde hun een zekerder levensbasis te geven dan zij nu door hun loonarbeid alleen hebben, en om de ongeëvenredigd groote ongelijkheid van bezit met de daaraan verbonden gevaren van machtsmisbruik te doen verdwijnen. Hierop moet dus de hervormingsarbeid in de sociaal-economische verhoudingen gericht zijn, terwijl een op loochening van het natuurrecht steunende hervormingsarbeid, afgezien van de economische gevolgen, die zoo iets kan hebben, gevaar loopt de menschelijke samenleving, die zonder rechtseerbiediging niet kan bestaan, aan nog grooter rampen prijs te geven dan de tegenwoordige (l.c. n. 10, 44). Dat het Christendom zware eischen stelt voor een goed gebruik van den eigendom, is in Quadragesimo Anno (n. 50, 51, 136, 137) nog eens sterk benadrukt.

Als conclusie uit het voorgaande volgt, dat het door Bellamy eigenlijk beoogde door allen, die christelijk of alleen natuurlijkbehoorlijk denken en leven willen, moet worden nagestreefd, maar dat hetgeen door hem als middel daartoe gepropageerd werd, diezelfde instemming niet kan hebben en ons zelfs onaanvaardbaar toeschijnt.

IV. BEOORDEELING DER I.V.B.

Gegeven ons eindoordeel over de Bellamy-gedachte, is daarmee vanzelf gegeven de principieele beslissing over de I.V.B., die zich de verwerkelijking van deze gedachte ten doel stelt. Hield de vereeniging zich aan haar statutaire bepaling, dat zij de beginselen der staathuishoudkunde van Bellamy wil verbreiden en propageeren, dan zou hier verder slechts verwezen hoeven te worden naar het tweede gedeelte dezer brochure. Zij doet dit evenwel niet en het is ook heel moeilijk om aan dien opzet trouw te blijven. Zij zou dan niet de eigen geschriften van Bellamy moeten verspreiden, waarin allerlei beschouwingen voorkomen, maar zelf een tractaat moeten samenstellen, waarin diens economische beginselen zijn samengevat. Maar dan was het tegelijk met de aantrekkingskracht der Bellamy-gedachte gedaan, omdat het volk nu eenmaal niet warm loopt voor economische theorieën.

Daarom gaat de I.V.B. gewoon door met de verspreiding der werken van Bellamy, zonder het voor zichzelf en voor de lezers uit te maken, wat daarin nu precies als economisch beginsel moet verstaan worden. Zij laat dit in het onzekere om redenen van tactiek. Immers oordeelt de vereeniging, dat tot zijn economische beginselen ook behoort een zedelijkheidsleer, die gedragsregels van behoorlijkheid en plichtmatigheid meebrengt voor het menschelijk handelen in het economisch proces, dan zijn we weer op een terrein, dat zij wegens de verdeeldheid van inzichten zegt te willen vermijden. Oordeelt de vereeniging, dat tot zijn economische beginselen ook de opvatting omtrent staats- en regeerings-

vorm behoort, dan is er weer dezelfde verdeeldheid.
Nu is mij van dit laatste nooit iets gebleken en moet ik dus aannemen (ofschoon ik niet inzie hoe), dat de vereeniging de verwezenlijking der Bellamy-gedachte in ons land mogelijk acht met behoud van onze constitutioneele monarchie en van het gevestigd erfelijk koningschap. Maar des te meer blijkt mij, dat zij een van het praedicaat „christelijke" voorziene zedelijkheidsleer practisch wel tot de economische beginselen rekent; en dat zij met deze christelijke gedachte, die noodzakelijk heel vaag moet zijn wegens anders te verwachten tegenstellingen, niet slechts de geesten en harten gunstig tracht te beïnvloeden voor de aanvaarding der gesocialiseerde maatschappij, maar ook een leer omtrent het eigendoms-r e c h t verbreidt. Of het door allen zoo bedoeld wordt, is moeilijk uit te maken, maar dat de geschreven en gesproken uitdrukkingen dit inhouden en ook feitelijk zoo verstaan worden, is niet te ontkennen. Maar zelfs afgezien van wat hoofdbestuurders en propagandisten doen, de fundamenteele gedachte van Bellamy over den al-overheerschenden en voor heel den bovenbouw van ideeën beslissenden invloed van het economisch proces (blz. 31) behoort toch zeker tot zijn staathuishoudkundige beginselen. Welnu, deze opvatting alleen reeds brengt ons op een gevaarlijk terrein, daar zij de betrekkelijke waarheid en veranderlijkheid van o.a. ook alle godsdienstig-zedelijke oordeelen inhoudt en op dien grond onvereenigbaar is met een voor immer vaststaande en absoluut geldende christelijke leer. 't Is een materialistische stelling.
Ofschoon de I.V.B. niet vereenzelvigd mag worden met het officieele socialisme of met het „a t h e ï s t i s c h" communisme, is

het toch ook van deze beweging waar, wat wij lezen in de Encycliek „Divini Redemptoris" (n. 8). „In het hedendaagsch communisme verschuilt zich, op meer uitgesproken wijze dan in andere dergelijke bewegingen van vroeger, een valsch verlossingsbegrip. Een pseudo-ideaal van rechtvaardigheid, gelijkheid en broederschap in den arbeid doortrekt zijn geheele leer en al zijn activiteit met een zeker valsch mysticisme, dat de massa, aangelokt door bedriegelijke beloften, opzweept en in een toestand brengt van aanstekelijk enthousiasme, vooral in een tijd als de onze, nu tengevolge van een gebrekkige verdeeling der aardsche goederen een meer dan gewone ellende is ontstaan." In dezen gedachtengang wordt de erfzonde gemakkelijk vereenzelvigd met den particulieren eigendom, de vergemeenschappelijking der productiemiddelen en de daarop gebaseerde nieuwe samenleving met de komst van Christus' Rijk.

De door de I.V.B. bij de verbreiding van de Bellamy-gedachte gevolgde methode bestaat naar eigen getuigenis uitsluitend in het wijzen op mistoestanden en fouten, mogelijk gemaakt door het huidig winststelsel („Bellamy-nieuws", 1 Febr. 1937). Een voorbeeld hiervan is te lezen in de brochure „Economische gelijkheid" (blz. 24): „Wat wenscht ge? Armoede, hopelooze ellende, uiteindelijk revolutie? Houdt dan vast aan het satanische winststelsel, tot oneer van uzelf, tot wanhoop uwer medemenschen, tot schande voor het nageslacht! Of wenscht ge duurzame welvaart, een menschwaardig bestaan, een onbezorgden ouderdom? Werkt dan mede met ons aan den opbouw van de nieuwe gemeenschap!" of blz. 4: „Wij doen een beroep op uw welbegrepen egoïsme, op uw gezond verstand, op uw humaniteits-

gevoel, in één woord op uw gevoel als... mensch!" Nu lijkt dit geenszins het propageeren van staathuishoudkundige beginselen, nog veel minder vindt men hier de rust, waaraan „het academisch karakter", dat de I.V.B. zich toekent, zou doen denken, maar onderkent men er een demagogische rhetoriek, die in dezen tijd bijzonder gevaarlijk is... en op den duur moeilijk bevrediging schenkt, als niet eenige d a a d volgt.
Feitelijk zijn er dan ook al meerdere b e w e g i n g e n uit de I.V.B. voortgekomen, die, met haar zuiver academisch of overtuigend karakter geen vrede meer namen en die bij de actie, welke zij wilden voeren voor de gesocialiseerde maatschappij, zich evenmin uitsluitend richtten tot de politieke groepeeringen, waartoe zij tot dan toe behoorden. Uit die kringen gingen ook in ons land stemmen op voor een v o l k s f r o n t van al degenen, die metterdaad een communistische maatschappij willen verwezenlijken. Dat op die manier een samenleving als door Bellamy geschetst slechts een tusschenstadium is, en dat men rechtuit aanstevent op een, ook wat levensbeschouwing betreft, communistische samenleving, laat zich gemakkelijk begrijpen.
Voor onze Katholieken moet het daarom duidelijk zijn, dat zij in de I.V.B. niet thuis hooren. „Onze vereeniging," zegt „B e l l a m y n i e u w s" (1 Dec. 1937), „herbergt vogels van verschillende pluimage. Ieder vogeltje zingt, zooals het gebekt is. De propagandisten der I.V.B. argumenteeren naar eigen wereldbeschouwing en aard. Daarom is het verkeerd, de godsdienstige en politieke richting der propagandisten aan de I.V.B. toe te schrijven. De argumenten kunnen alleen de leden teekenen, maar de I.V.B. is absoluut neutraal." Dat onze Katholieken overal in aanraking

komen met menschen van afwijkende gezindheid en richting op ieder gebied en dat er overal gedisputeerd en geargumenteerd wordt, is natuurlijk voldoende bekend, maar er is aan dit alles een veel grooter gevaar verbonden, als men door lid te worden der I.V.B. zich vrijwillig daaraan blootstelt en reeds ten deele in de richting van het socialisme en communisme gaat. De voorstanders dezer marxistische richtingen zullen zich de kans niet laten ontgaan om, voor zoover zij dit binnen de I.V.B. zonder royement kunnen klaarspelen, naar eigen aard en wereldbeschouwing te argumenteeren. En voordat het tot een royement komt van zoo iemand, heeft hij zijn werk allicht reeds gedaan. Zoo zou ook voor menig Katholiek p e r s o o n l ij k de I.V.B. een overgang kunnen worden naar marxistische partijen, of de weg naar een z.g. volksfront.

Daarbij komt, dat een Katholiek, door toe te treden tot de I.V.B., minder tot verbetering der samenleving doen kan dan daarbuiten. Immers, door den eenzijdigen kijk op het maatschappelijk euvel, acht de I.V.B. het uitgesloten, dat er verbetering mogelijk is i n de bestaande, op particulieren eigendom van productiemiddelen gebaseerde, samenleving. Van al datgene, wat zijn kerkelijke overheid zoo'n Katholiek voorhoudt — en deze leert bij monde van Leo XIII, dat er een taak is voor de Kerk, voor den Staat en voor de door de liberale economie gedupeerden zelf — vallen godsdienst en politiek vanzelf uit, omdat er in de I.V.B. ter vergadering over deze dingen niet mag gesproken worden. Aan vakorganisatie doet zij evenmin. Alles, wat op die manier bereikt kan worden, geldt toch slechts als lapmiddel. Blijft zoo'n Katholiek, ondanks zijn

lidmaatschap der I.V.B., lid der voor hem geëigende katholieke organisaties, dan zal hij er eerder tot last zijn dan dat hij er nuttig werk verricht. Gemakkelijk wordt hij er immers een kankeraar en dwarsdrijver, omdat men daar niet wil aan wat voor hem de eenige oplossing is: de gesocialiseerde maatschappij.
De ontwikkelde bezwaren worden door meerdere personen uit de I.V.B. aangevoeld en er is als 't ware gesuggereerd, dat er niets op tegen is, een katholieke Bellamy-groep te vormen en dat men daartoe zou willen medewerken. Ondanks de goede bedoeling is hier echter een misverstand in het spel. Wanneer wij Katholieken ons meermalen apart op katholieken grondslag organiseeren voor doeleinden, die door anderen in christelijk, in socialistisch of in neutraal verband worden nagestreefd, dan betreft dit steeds doeleinden, die door ons zedelijk-goed of althans zedelijk indifferent geacht worden. Maar betreft het een doel, dat door ons zedelijk-verkeerd geacht wordt, dan is het nastreven van dit doel in katholiek verband evengoed uit den booze, als wanneer men het doet in neutraal verband. Alleen om verduidelijking der bedoeling denke men slechts aan een katholieke vereeniging tot Zondagsontheiliging. 't Is klaarblijkelijk, dat zoo iets niet gaat. Omdat wij nu het feitelijke door de I.V.B. nagestreefde doel zedelijk-verkeerd achten, is een katholieke Bellamy-vereeniging voor ons iets ondenkbaars.
Daarom betreuren wij het ten zeerste, dat de I.V.B. is overgegaan tot een maatregel, waarvan melding wordt gemaakt in „Bellamy-nieuws" (1 Nov. 1938). Daar heet het als volgt: „Op herhaald aandringen van diverse zijden der I.V.B. is thans ons Hoofdbestuur ertoe overgegaan een commissie te installeeren,

bestaande uit R.K. Bellamyanen, kortweg de R.K.C. genoemd. Hierin heeft een negental katholieke leden zitting genomen, uit verschillende steden des lands... Onze commissie is daar niet zonder doel. Zij wil een steunpunt en adviseerend lichaam zijn voor de propaganda der Bellamy-economie onder geloofsgenooten, maar daarnaast tevens een vraagbaak voor u allen. De gelegenheid is nu opengesteld, om met, in de Bellamy-economie goed onderlegde, R.K. leden van inzichten te wisselen... Wij zijn op den goeden weg, om goede Bellamyanen en goede Katholieken tot één begrip te maken".

Hoe moet het nu met het verbod, om op vergaderingen van de I.V.B. over godsdienst of politiek te spreken, als avond aan avond door Katholieken op openbare bijeenkomsten der I.V.B. gesproken wordt over het onderwerp: „Waarom ik als Katholiek Bellamyaan ben?" Dat het er daar niet al te mooi aan toe gaat, laat zich denken en kan door meerderen, die dergelijke bijeenkomsten bezochten, getuigd worden. Dat er Katholieken tot de I.V.B. zijn toegetreden, als propagandisten erop uit trekken en zelfs negen leden zich bereid verklaard hebben om als commissie van voorlichting te dienen, is natuurlijk ten zeerste te betreuren. Wij kunnen alleen den wensch uitspreken, dat zij niet een persoonlijke ervaring opdoen, hoe onwaar het is, dat zij op den goeden weg zijn om goede Bellamyanen en goede Katholieken tot één begrip te vereenigen, en zouden hun willen verzoeken, om eens aandachtig te lezen, wat Paus Pius XI schreef in zijn Encycliek Quadragesimo Anno (n. 120, 123 en volg., 147).

Dat de afwijzende houding ten opzichte van het door Bellamy gepropageerde ons ook afwijzend doet staan ten opzichte der

I.V.B., weerhoudt ons niet om opnieuw, en nu met betrekking tot de leiders der I.V.B., uit te spreken, dat deze beoordeeling niet verder reikt dan hun naaste doel, en dus geenszins slaat op het eigenlijk door hen beoogde ideaal.
Gaarne wil ik hun onbaatzuchtige ingespannen actie, die hen o.a. meerdere avonden per week in allerlei plaatsen doet optreden, zien als een streven naar de eigenlijk beoogde welvaart voor allen en den wensch uitspreken, dat die eenheid in het eigenlijk beoogde ons nog eens moge samenbrengen op dezelfde wegen er heen.

DEEL II

DE ECONOMISCHE DENKBEELDEN VAN EDWARD BELLAMY

DOOR

E. A. V. VERMAAS
Econ. Drs.

V. ECONOMISCHE DENKBEELDEN VAN BELLAMY.

INLEIDING.

De weergave en critische behandeling van de economische denkbeelden van Edward Bellamy is een ondankbare taak, omdat Bellamy niet een logisch opgebouwd betoog geeft, maar volstaat met enkele in vage termen gehouden uiteenzettingen, waarin vele moeilijkheden niet genoemd, andere met een oppervlakkig optimisme opgelost worden. In het volgende zal getracht worden zijn theorie zoo systematisch mogelijk samen te vatten, niet alleen zijn uiteenzettingen betreffende de door hem gepropageerde productie-organisatie, maar ook zijn critiek op het huidige productiesysteem.

Deze critische analyse vormt een belangrijk element in het betoog van Bellamy, want hierin tracht hij aan te toonen, dat het tot stand komen van het nieuwe, door hem beschreven productiestelsel niet afhankelijk is van de werking van den menschelijken wil, maar dat het zich zal ontwikkelen als noodzakelijk resultaat van de werking van een aantal factoren, die onafscheidelijk aan het huidige productie-systeem verbonden zijn. Deze factoren kan men onderscheiden in positieve, welke dit productie-stelsel zoodanig beïnvloeden, dat de overgang naar het stelsel van Bellamy vergemakkelijkt wordt, en in negatieve, welke slechts de welvaart van de arbeiders zullen doen afnemen en zoodoende de onhoudbaarheid van het huidige systeem zullen aantoonen, zonder een toestand te scheppen, zoodanig, dat het pad voor de komst van de nieuwe samenleving geëffend wordt.

Zou deze gedachtegang juist zijn, zouden er dus inderdaad fac-

toren hun invloed doen gelden in het thans geldende productie-stelsel, die noodzakelijkerwijs tot het ineenstorten van dat systeem en tot de komst van de Bellamyaansche gemeenschap leiden, dan zou dit zeer belangrijke gevolgen hebben. Immers, als de komst van deze nieuwe samenleving onafwendbaar is, dan verliezen alle beschouwingen over de ethische en economische waardeering van dat stelsel hun practische beteekenis, want ook als het stelsel uit ethisch en (of) economisch standpunt ongewenscht zou zijn, zou het toch aanvaard moeten worden.
Om deze reden zal eerst worden onderzocht de juistheid van Bellamy's critiek op het huidige productie-systeem, terwijl eerst daarna aandacht zal worden geschonken aan de beginselen van het door hem beschreven stelsel.

BELLAMY'S CRITIEK OP HET HUIDIGE PRODUCTIESTELSEL.

Bij deze critiek blijkt de koopkracht-gedachte in het middelpunt te staan. Bellamy vraagt zich alleen af: Wat gebeurt er met de goederen, als zij eenmaal geproduceerd zijn? Staat tegenover dezen voorraad goederen wel een voldoende en goed verdeelde koop-kracht? Want is dit niet het geval, is dus de koopkracht te klein of niet goed verdeeld, dan zullen de ondernemers met onver-koopbare voorraden blijven zitten, hetgeen zal leiden tot loons-vermindering en werkloosheid. Bellamy meent nu, dat in het huidige productie-systeem de koopkracht altijd te klein zal zijn, om de geheele productie te kunnen opnemen. Immers alleen de kosten worden werkelijk door den ondernemer uitgegeven en

worden aldus inkomen in de handen van hen, aan wie die kosten betaald zijn, en met dat inkomen kan dan koopkracht worden uitgeoefend.
De totale koopkracht zal dus gelijk zijn aan de som van de uitgegeven kosten. De verkoopsprijs van de goederen zal echter hooger zijn dan het bedrag van de kosten, omdat de ondernemers slechts zullen produceeren wanneer zij een persoonlijk voordeel kunnen behalen. Tengevolge van de winst der ondernemers zal dus de koopkracht, welke noodig is om de geheele productie op te nemen, grooter zijn dan de werkelijk aanwezige koopkracht, want deze laatste is gelijk aan de som van de uitgegeven kosten. De winst van de ondernemers is dus de oorzaak van het koopkrachttekort en daarom noemt Bellamy het winstsysteem de oorzaak van de geringe welvaart. Bovendien is dit kwaad cumulatief, d.w.z. het zal steeds verder om zich heen grijpen. Doordat de koopkracht te gering is, zullen er onverkoopbare goederenvoorraden ontstaan, hetgeen zal leiden tot vermindering van de bedrijvigheid. En dit heeft weer loonsverlaging en ontslag van arbeiders tengevolge. Hierdoor zal de koopkracht echter nog verder inkrimpen, waarbij hetzelfde proces zich zal herhalen. De winst is dus een voortdurend werkende welvaart-verminderende factor, want de koopkracht zal voortdurend verminderen, waardoor ook de bedrijvigheid voortdurend zal afnemen.
Het bestaan van onverkoopbare voorraden doet onmiddellijk de vraag rijzen, of de onderlinge concurrentie van de ondernemers niet zal leiden tot prijsdaling en zoodoende tot verlaging van de winst van de ondernemers. Bellamy meent, dat dit niet het geval zal zijn, want door de concurrentie zal de prijs wel verlaagd

worden, maar dit gaat gepaard met kwaliteitsvermindering en met loonsverlaging en mechanisatie en dit beteekent dus ook vermindering van de koopkracht der arbeiders. De verkoopsprijs en de uitgegeven kosten zullen evenveel dalen, waardoor de winst van de ondernemers gelijk blijft.
Bij een nadere beschouwing van deze analyse van Bellamy blijkt onmiddellijk, dat de ondernemers, als één geheel beschouwd, geen winst kunnen behalen. Slechts het bedrag, dat zij als kosten hebben uitgegeven, zal koopkracht worden en dus zal er voor de ondernemers geen winst kunnen overblijven. Het volgende voorbeeld moge dit duidelijk maken. Stel, dat voor een jaarproductie ter grootte van 1 millioen stuks, aan kosten zijn uitgegeven 6 millioen gulden. Worden deze goederen verkocht met gemiddeld 50 % winst, dan zal slechts $^2/_3$ gedeelte van de goederen verkocht kunnen worden, immers daarna is de koopkracht van 6 millioen gulden uitgeput. De ondernemers maken dus geen winst, want zij ontvangen slechts het bedrag van de door hen uitgegeven kosten terug, en aangezien de koopkracht is uitgeput, zal het restant van de goederen onverkoopbaar zijn.
Bellamy, die wilde bewijzen, dat de winst den economischen zelfmoord van het winstsysteem ten gevolge heeft, zou, logisch redeneerend, tot de conclusie moeten komen, dat het maken van winst in dat systeem onmogelijk is.
Tot deze conclusie komt hij echter niet. Hij meent, dat de ondernemers geldwinsten zullen maken en dat daarnaast een onverkoopbaar goederen-surplus zal staan. De productie zal echter eerst dan voortgezet worden, als dat goederen-surplus verdwenen is. Aangezien de ondernemers slechts gering in aantal zijn en de

winsten volgens Bellamy zeer groot, zal dit surplus na de bevrediging van de redelijke behoeften van de ondernemers, niet verdwenen zijn. Het overblijvende gedeelte van die goederen zal dan verkwist worden en de bronnen van die verkwisting zijn de concurrentie en de luxe-industrie. Het goederen-surplus zal gebruikt worden tot het onderhoud van de arbeiders, die dezen onproductieven arbeid verrichten.
Want verkwistend is de concurrentie in hooge mate, volgens Bellamy, zoodanig zelfs, dat 95 % van de ondernemingen faalde, „wat niets anders beteekende, dan dat in deze verhouding de kapitalisten hun investeeringen verkwistten in hun pogingen een vraag te bevredigen, die of niet bestond, of waarin reeds voorzien was"[1]).
Nu bestaat tusschen deze uitspraak en de grondgedachte van Bellamy, dat de winst de oorzaak is van den slechten toestand, een groote tegenstelling, want als inderdaad 95 % van de ondernemingen in den strijd om het bestaan het onderspit moet delven, dan zal er van winst bij deze ondernemingen geen sprake zijn. En als er geen winst is, vanwaar komt dan het goederen-surplus?
De tweede bron van verkwisting is de luxe industrie, waarin met het restant van het goederen-surplus een groot aantal arbeiders onderhouden zal worden om luxe-artikelen voort te brengen, een bezigheid, welke Bellamy onproductief noemt en verkwistend, gezien den lagen levensstandaard van het overgroote deel van de bevolking.
Dit te berde brengen van de verkwisting, beteekent echter een

---

[1]) „Equality" (London, 1897), blz. 160 (vertaling van mij; E.V.).

volkomen verandering in de analyse van Bellamy. Eerst sprak hij van een koopkracht-tekort en verwaarloosde daarbij dat de winst in de handen van de ondernemers ook koopkracht wordt. Nu houdt hij daarmede wel rekening, doch dan is er ook geen sprake meer van een koopkracht-tekort, maar van een ongelijke verdeeling van de koopkracht, als gevolg van de ongelijke bezitsverhoudingen.
Dit beteekent een volkomen frontverandering. Want terwijl het koopkracht-tekort voortdurend de grootte van de productie (dus de welvaart) vermindert, zal de ongelijke koopkracht-verdeeling alleen den opbouw van het productie-apparaat beïnvloeden en wel in de richting van een groote luxe-industrie. Dit kan men ongewenscht achten, maar er is geen enkele reden om aan te nemen, dat dit zou leiden tot „den economischen zelfmoord van het winstsysteem", tot een voortdurende vermindering van de productie en de welvaart.
Een laatste poging, om het bewijs hiervan te leveren, wordt dan nog door Bellamy ondernomen, wanneer hij zegt, dat de winst van de ondernemers zoo groot zal zijn, dat zij een gedeelte ervan zullen besparen, d.w.z., niet als koopkracht gebruiken. Hiermede keert hij dus weer terug tot de gedachte van het koopkrachttekort. Allereerst zij opgemerkt, dat — gesteld dat deze redeneering juist is — niet alleen besparingen uit winst, maar ook besparingen uit loon dit resultaat zullen hebben, want ook in dat geval zal minder koopkracht uitgeoefend worden. Niet de winst van de ondernemers, maar de besparingen zijn de „oorzaak van het koopkracht-tekort", zoodat de naam „winstsysteem" als aanduiding van het huidige productiestelsel vervangen zou dienen

te worden door „spaarsysteem". (In deze richting gaan de gedachten van Mr. Dr. Yssel de Schepper, den Voorzitter van de Int. Ver. Bellamy.)
Ook hier is de analyse van Bellamy weer zeer oppervlakkig, want hij beschrijft slechts de helft van hetgeen werkelijk geschiedt. Inderdaad beteekent sparen: afzien van consumptie, dus niet-uitoefenen van koopkracht. Zoodra men echter niet meer spaart in een oude kous, maar het bespaarde ter beschikking stelt van een spaarbank of een andere instelling, zal deze koopkracht door een ander uitgeoefend worden.
Dat de besparingen de oorzaak zouden zijn van de vermindering van de welvaart, is dan ook zeer onwaarschijnlijk. De productiemiddelen immers worden niet alle onmiddellijk gebruikt tot het voortbrengen van consumptiegoederen, maar een groot aantal vindt toepassing in de productie van goederen, met behulp waarvan later de productie van consumptiegoederen wordt uitgebreid (de z.g. tusschenproducten). Dit geschiedt bijvoorbeeld bij het gebruik van arbeid tot ontginning van slechten grond tot vergrooting van de toekomstige opbrengst.
Maar ook in de periode, die verloopt tusschen het begin van de productie der tusschenproducten en de uiteindelijke productie van consumptiegoederen met behulp van die tusschenproducten, moet de bevolking van onderhoudsmiddelen voorzien worden, en dit kan alleen geschieden, doordat in die periode diegenen, die over consumptiegoederen beschikken, rechtstreeks of door middel van geld, deze niet alle zelf gebruiken, maar een gedeelte daarvan tijdelijk afstaan, d.w.z. een gedeelte van hun inkomen sparen.

Volgens Bellamy zullen de besparingen niet alleen een negatieven, welvaart-verminderenden invloed hebben, maar zullen zij tevens den overgang naar de door hem geschetste toekomstmaatschappij vergemakkelijken, doordat zij zullen leiden tot een steeds verder gaande concentratie van de bedrijven, totdat tenslotte alle bedrijven gemonopoliseerd zullen zijn. Ook dit is echter onjuist. Bellamy baseert deze meening op de technische voordeelen, die het grootbedrijf bezit tegenover het kleinbedrijf, maar deze voordeelen zijn niet voor elk bedrijf even groot en bij sommige zelfs geheel afwezig. Bovendien kent ook de technische omvang van de bedrijven een grens, waarboven de nadeelen van een verdere uitbreiding de voordeelen overtreffen en deze grens is niet eens en voor altijd gegeven, maar de ontwikkeling van de techniek heeft op de bepaling van deze grens een grooten invloed.
De monopolie-vorming kan echter ook tot stand komen door middel van trust- en kartel-vorming, dus door middel van financieele aaneensluiting, zonder dat de technische omvang van de bedrijven toeneemt. Dit verschijnsel neemt men inderdaad waar, doch het neemt niet een dusdanigen omvang aan, dat de vrees gerechtvaardigd is, dat tenslotte het geheele economisch leven door enkele monopolies beheerscht zal worden. De ontwikkeling van de naamlooze vennootschap heeft een verspreiding van het bezit tengevolge, zoodat, zelfs indien deze monopolie-vorming werkelijk plaats zou grijpen, zij niet zou leiden tot die opeenhooping van winsten, waarvoor Bellamy het meest bevreesd is.
Wanneer wij dus Bellamy's analyse samenvatten, moeten wij tot de slotsom komen, dat hij er niet in geslaagd is aan te toonen, dat het huidige winstsysteem steeds een koopkracht-tekort zal

veroorzaken, waardoor de welvaart voortdurend zal verminderen (negatieve factor), noch, dat de concentratie, tengevolge van de ongelijke verdeeling van de koopkracht, zoodanigen omvang zal aannemen, dat de overgang naar een collectivistisch systeem gemakkelijk zal kunnen volgen.
Een noodzakelijke overgang van het winstsysteem naar de maatschappij van Bellamy is dus niet aangetoond. Dit is belangrijk, omdat dan de verwerkelijking van Bellamy's denkbeelden volkomen afhankelijk wordt van den menschelijken wil. Maar dan zullen ook de vragen naar de moreele aanvaardbaarheid en economische doelmatigheid weer practische beteekenis krijgen. De eerste vraag is in het eerste deel dezer brochure reeds behandeld. Thans zullen wij nagaan, in hoeverre de beginselen, waarop Bellamy het nieuwe productiestelsel bouwt, een economisch doelmatige productie waarborgen, waarbij als doel is aangenomen een welvaart en een bestaanszekerheid, die grooter zijn dan onder het huidige systeem mogelijk blijken.

BEGINSELEN VAN BELLAMY'S PRODUCTIESTELSEL.

Het is begrijpelijk, dat Bellamy zijn eigen stelsel zoodanig opzet, dat daarin geen plaats is voor de factoren, die naar zijn meening leiden tot de slechte resultaten van het winstsysteem. Om dus de mogelijkheid van het ontstaan van een koopkracht-tekort weg te nemen, zullen in dat nieuwe stelsel de winst en het sparen niet mogen voorkomen en zal het ontstaan van een ongelijke verdeeling van de koopkracht worden tegengegaan.
De winst nu ontstaat, doordat de bezitters van de productiemiddelen eerst dan tot de productie van bepaalde goederen zullen

overgaan, indien zij daarbij een persoonlijk geldelijk voordeel kunnen behalen. Dit moet dus worden voorkomen en dat kan geschieden door afschaffing van den particulieren eigendom. De zakelijke productiemiddelen komen zoodoende in handen van de Overheid. Daarnaast staat dan de invoering van den arbeidsplicht gedurende een groot deel van het leven, want van het 21e tot het 45e jaar zal ieder deel uitmaken van het zoogenaamde arbeidsleger. Dit beteekent dus niets anders, dan dat de Overheid de beschikking krijgt over alle productiemiddelen, die zij slechts in bepaalde combinaties behoeft samen te brengen om de verschillende goederen te produceeren.

Om te voorkomen, dat er gespaard zou worden (want de besparingen zijn z.i. ook een oorzaak voor het ontstaan van het koopkracht-tekort), heeft Bellamy voor de toekomstmaatschappij een stelsel van persoonlijk giraalgeld voorzien. Een ieder krijgt een credietkaart van een bepaald bedrag, waarop in de staatsmagazijnen alle goederen verkregen kunnen worden, waarbij de credietkaart met den prijs van de gekochte goederen wordt verminderd. Dit crediet is volkomen persoonlijk, men kan niet een gedeelte ervan aan een ander afstaan, zoodat het geldleenen onmogelijk wordt. Dat men een gedeelte van de goederen, die men met het crediet kan krijgen, aan een ander afstaat, kan natuurlijk niet voorkomen worden. Het gedeelte van het crediet, dat na afloop van het jaar niet verbruikt is, vervalt aan de gemeenschap. Door deze regeling is inderdaad het sparen door particulieren zoo niet onmogelijk gemaakt, dan toch wel ten zeerste bemoeilijkt.

De derde fout van het winstsysteem, de ongelijke inkomens-

verdeeling, wordt vermeden door aan iederen burger een gelijk bedrag als inkomen toe te kennen, mannen zoowel als vrouwen, kinderen zoowel als grijsaards. Het inkomen is dus niet meer de belooning voor een economische prestatie, maar vindt zijn basis in het mensch-zijn zonder meer. De waarde van de goederen wordt bepaald door het aantal arbeidsuren aan de vervaardiging ervan besteed, waarbij de verschillende soorten arbeid tot een soort normaal-arbeid worden teruggebracht.

Bellamy bepleit dus een economisch systeem, waarbij de productie volkomen centraal geregeld wordt en waarin de aard en de grootte van de productie met behulp van statistieken worden vastgesteld. Het resultaat van de productie wordt volkomen gelijkelijk onder de bevolking verdeeld, waarbij de maatstaf voor de waarde van de goederen is de hoeveelheid arbeid, die de voortbrenging ervan gekost heeft. Geeft een dergelijk stelsel waarborg, dat een betere behoefte-bevrediging wordt verkregen dan onder het huidige systeem?

Voor een statische, weinig gecompliceerde maatschappij is het misschien mogelijk, dat voor elke productieperiode de behoefte centraal wordt geschat en de productie daarnaar geregeld. Wordt de samenleving echter gecompliceerder, neemt de uitwisseling van producten door ontwikkeling van het transportwezen een grooter omvang aan, maar vooral, neemt het aantal producten door vergrooting van de welvaart toe, dan wordt die taak voortdurend moeilijker, terwijl in een maatschappij als de tegenwoordige de bezwaren onoverkomelijk worden. Door de veranderingen, die in de huidige, dynamische samenleving voortdurend plaats vinden, zullen de statistieken van voorafgaande jaren geen

goede basis meer vormen, om de grootte van de vraag in de toekomst te leeren kennen. Er worden dan goederen geproduceerd, die geheel nieuw zijn en waarvan men de grootte van de vraag absoluut niet kent. Ook weet men niet, in hoeverre de productie van deze nieuwe goederen de vraag naar andere goederen zal beïnvloeden, immers welke de goederen zijn, die door deze vraagveranderingen getroffen zullen worden, is slechts achteraf vast te stellen.
Deze veranderingen in de vraag naar eindproducten zal bovendien ook de vraag naar grond- en hulpstoffen en machines beïnvloeden en ook deze vraagveranderingen zal men centraal moeten schatten.
Tenslotte zullen verplaatsingen van arbeiders plaats moeten vinden en ook hiervan zal de centrale overheid de grootte moeten bepalen. Juist door den samenhang van het geheele economisch leven zal het bepalen van de veranderingen onmogelijk worden. Zelfs als het mogelijk zou zijn, dit probleem organisatorisch op te lossen, dat wil zeggen als de productie zou kunnen geschieden zonder groote overschotten van bepaalde producten eenerzijds en groote tekorten anderzijds, dan zou dit nog niet beteekenen, dat ook het economisch probleem opgelost zou zijn. Prof. Cobbenhagen omschrijft dit als volgt: „Het economisch probleem, dat in elke maatschappij, die op den duur kan bestaan, tot oplossing moet worden gebracht is: de beschikbare productiekrachten zoodanig te richten op de voortbrenging (in den meest ruimen zin, waarin onder voortbrenging alle handelingen worden verstaan, die de gaven van de natuur geschikt of geschikter maken voor het bevredigen van behoeften), dat

A. de behoeften in een herhaaldelijk wisselende volgorde van dringendheid, zooveel als binnen de gegeven krachten mogelijk is, kunnen worden bevredigd en
B. de waarde der voortgebrachte goederen en diensten de gemaakte offers overtreft" [1]).

„Om aan de gestelde eischen van economische voortbrenging te voldoen, is dan allereerst noodig de behoeften te kennen" [2]). Hierbij is het niet voldoende te weten, dat de menschheid behoefte heeft aan kleeding, voeding enz., maar moeten gekend worden het aantal bevredigingsmiddelen, dat ieder begeert en de dringendheid, waarmee dit geschiedt. „Al deze concrete behoeften dus moeten naar haar wisselenden aard, hoe-grootheid en dringendheid worden gekend. Niemand, ook de centrale overheid niet, kan deze behoeften voldoende kennen, zonder dat de behoevenden zelf in de gelegenheid zijn hun wenschen kenbaar te maken. Deze kunnen hun behoeften practisch alleen openbaren, doordat ze een vrije vraag naar de gewenschte bevredigingsmiddelen ontwikkelen" [3]).

„Op die zich uitende en in de toekomst verwachte behoeften moeten nu de productieve krachten worden gericht en wel zoo, dat de opgeofferde productiegoederen in een juiste economische verhouding staan tot de opbrengst. Daarvoor is noodig, dat de opgeofferde productiegoederen vóór het begin van de productie en tijdens het productieproces regelmatig kunnen worden ver-

---

[1]) Prof. Cobbenhagen in „Economie", October 1938.

[2]) Ibid.

[3]) Ibid.

geleken met de producten, die voortgebracht worden. De productiegoederen, zooals de verschillende soorten grond- en hulpstoffen, de machines en de werktuigen, de verschillende soorten natuurkrachten en menschelijke arbeidskrachten zijn onderling zoo verschillend, dat ze niet zonder herleiding op een gelijknamigen noemer bij elkaar kunnen worden geteld, hetgeen toch noodig is, om het totaal der offers te kennen. Daarenboven zijn de productiegoederen zonder herleiding niet vergelijkbaar met de producten, welke vergelijking toch noodig is om het economisch resultaat van de productie te calculeeren. Om deze calculatie, deze economische rekening, mogelijk te maken, worden producten en productiegoederen in een geldmaat uitgedrukt; ze worden van een prijs voorzien. Deze prijzen nu, zonder welke een economisch beheer onmogelijk is, zijn economische waardeoordeelen van een maatschappelijk karakter, die tot stand komen op de markten (in den ruimen zin van ontmoeting van vragers en aanbieders), waar de individueele waardeoordeelen van vragers en aanbieders met elkaar concurreeren" [1]).

In het stelsel van Bellamy zullen de prijzen echter niet zijn waardeoordeelen, maar zij zullen bepaald worden door „de waarde van den arbeid" aan de voortbrenging van de goederen besteed. De waarde van den arbeid is de rechtmatige grondslag van den prijs van de goederen. Wat moet nu verstaan worden onder „de waarde van den arbeid"?

Zij ontstaat, doordat Bellamy, niettegenstaande de gelijkheid van de inkomens, de vrijheid van beroepskeuze wil handhaven.

---

[1]) Prof. Cobbenhagen in „Economie", October 1938.

Want een regeling van den toevloed van de arbeiders naar de verschillende beroepen door middel van loonsveranderingen, is tengevolge van de gelijkheid van de inkomens, onmogelijk geworden. Aangezien ook niet te verwachten is, dat de vrijwillige keuze van de arbeiders zal overeenstemmen met de behoeften van het bedrijfsleven, moest een ander middel gevonden worden om te verzekeren, dat elke bedrijfstak over de benoodigde arbeiders zou kunnen beschikken. Bellamy meent dit gevonden te hebben in de differentieering van den arbeidsduur per beroep, al naar gelang de grootte van het arbeidsaanbod in dat beroep. Is dit aanbod te groot, dan wordt de lengte van den arbeidsdag vergroot, waardoor arbeiders zullen afvloeien naar andere beroepen. Bij een te klein arbeidsaanbod heeft juist een verkorting van den arbeidsdag plaats, om zoodoende arbeiders aan te trekken. (Opgemerkt dient te worden, dat een verlenging van den arbeidsdag alleen kan leiden tot een vermindering van de totale hoeveelheid verrichte arbeid, wanneer de percentsgewijze vermindering van het aantal arbeiders grooter is dan de percentsgewijze verlenging van den arbeidsdag. Is dat niet het geval, dan zal de hoeveelheid verrichte arbeid door dezen maatregel nog vergroot worden).

De lengte van den arbeidsdag is dus in de verschillende beroepen ongelijk. De belooning van één arbeidsdag is echter overal gelijk, omdat iedereen hetzelfde inkomen ontvangt, hetgeen dus neerkomt op een verschillende belooning per arbeidsuur in de verschillende beroepen.

Thans kan dus vastgesteld worden, dat onder den term „waarde van den arbeid" is te verstaan: het geheel van de belooningen van

de verschillende soorten arbeid aan de vervaardiging van het goed besteed. Wat nu te denken van de uitspraak, dat de waarde van den arbeid de rechtmatige grondslag is van den prijs van de goederen? Onder den prijs van een goed wordt algemeen verstaan de hoeveelheid van een ander goed, die ervoor in ruil verkregen kan worden.
De vraag wordt dus: is de grondslag van deze ruilverhouding gelegen in de belooning van den arbeid of in de waarde-oordeelen van de behoevenden, zooals Prof. Cobbenhagen zegt.
Zou het eerste het geval zijn, dan zou het enkele feit, dat aan de vervaardiging van een goed een bepaalde hoeveelheid arbeid is besteed, voldoende zijn, om dat goed een bepaalde ruilwaarde te verschaffen, rekening houdend met het verschil in belooning van de verschillende soorten arbeid. Dat dit onjuist is, blijkt onmiddellijk, als men zich voorstelt, dat die arbeid gebruikt zou worden om bijvoorbeeld een trekschuit te bouwen. Hoeveel arbeid daar ook aan besteed zou worden, de prijs ervan zou zeer laag zijn. Bovendien is Bellamy niet consequent. Immers de prijs van een goed wordt bepaald door de belooning van den arbeid. Maar ook deze belooning is een prijs, namelijk den prijs te betalen voor dien arbeid. De prijs van den arbeid nu wordt bepaald door de verhouding van de vraag naar en het aanbod van dien arbeid, dus door de relatieve schaarschte.
Er is echter vraag naar die bepaalde soort arbeid, omdat men weet, dat er naar de producten van die soort arbeid vraag bestaat bij de consumenten en de grootte en de intensiteit van die vraag berusten weer op de grootte en de dringendheid van de behoeften, die door deze producten bevredigd kunnen worden.

Hieruit blijkt dus, dat Bellamy de zaken juist omkeert. Niet de waarde van den arbeid is de grondslag van den prijs, maar het feit, dat een bepaald goed een geschikt bevredigingsmiddel is voor de behoeften, zal de oorzaak zijn, dat de behoevenden aan dat goed een bepaalde waarde toekennen, waarvan de grootte afhankelijk is van de dringendheid van de behoefte en deze is bij de verschillende behoevenden ongelijk. De prijs vindt dus haar grondslag in de waardeering van de behoevenden en is als het ware de resultante van deze waardeeringen.

Omdat men nu weet of verwacht, dat het goed een bepaalde waarde zal hebben, is men geneigd op de voortbrenging van dat goed de productiemiddelen, waartoe ook de arbeid behoort, te richten. En van den prijs, die het goed in het ruilverkeer zal hebben, zal de belooning van de productiemiddelen afhankelijk zijn, dus ook die van den arbeid. Dus niet omdat aan het goed een bepaalde hoeveelheid arbeid is besteed, heeft het een zekere waarde; maar omdat het een bepaalde waarde heeft (of verwacht wordt te hebben), is men bereid aan de voortbrenging van het goed een bepaalde hoeveelheid arbeid en andere productiemiddelen te besteden.

Deze gang van zaken is ook logisch. Immers, de productiemiddelen zijn schaarsch, d.w.z. het aantal goederen, dat er mee geproduceerd kan worden, is kleiner dan het totale aantal, dat de behoevenden begeeren. Wil men nu redelijk handelen, dan moeten met die productiemiddelen dus die goederen voortgebracht worden, die de grootste beteekenis hebben voor de behoefte-bevrediging van de behoevenden, en de grootte van deze beteekenis vindt haar uitdrukking in de grootte en de sterkte

van de vraag van de behoevenden. Deze vraag, welke in geld wordt uitgedrukt, doet dus prijzen ontstaan, die het richtsnoer vormen voor de richting van aanwending van de productiemiddelen.
De waardemaatstaf van Bellamy is dus onjuist, maar bovendien is hij beperkt tot de consumptiegoederen. Slechts voor deze goederen kan door de waarde van den arbeid de prijs bepaald worden, doch voor de productiemiddelen kan op deze wijze geen prijs tot stand komen. Hierdoor wordt onmogelijk de vergelijking van offers en opbrengst, zooals Prof. Cobbenhagen het noemt, zoodat men niet weet, of de productiemiddelen wel gebruikt worden voor de voortbrenging van de juiste goederen. Dit geldt niet alleen voor den arbeid, maar ook voor den grond en het kapitaal, want de diensten van grond en kapitaal zijn in het productieproces noodig, terwijl ook zij schaarsch zijn, wat een keuze tusschen de verschillende mogelijke aanwendingen noodzakelijk maakt. Van een oplossing van het economisch probleem is dus bij Bellamy geen sprake en wel om de eenvoudige reden, dat hij dit e c o n o m i s c h probleem niet gezien heeft.

CONCLUSIE.

De slotsom, waartoe de voorgaande beschouwingen leiden, kan geen andere zijn dan een volkomen afwijzing van de gedachten van Bellamy, omdat hij niet heeft kunnen aantoonen, dat de komst van de nieuwe samenleving noodzakelijk is, noch de beginselen heeft aangegeven, waarop een deugdelijk economisch stelsel zou kunnen worden gebouwd. Met nadruk zij er echter op gewezen, dat deze slotsom niet tevens beteekent een volkomen

aanvaarden van het huidige economisch systeem. In de geschriften van de Internationale Vereeniging „Bellamy" wordt dikwijls de voorstelling gewekt, dat er maar twee mogelijkheden zijn: de huidige werkelijkheid met haar werkloosheid en vernietiging van producten, of de ideale samenleving van Bellamy. Men kan echter met Bellamy meenen, dat het huidig economisch systeem in sommige opzichten belangrijk faalt, zonder zijn oplossing als juist te erkennen. In het voorgaande is alleen getracht voor het afwijzen van deze oplossing eenige argumenten te geven. Aan te geven in welke richting de weg naar de nieuwe samenleving loopt, is niet de taak van dit geschrift. De actie, die onder den naam „Naar de nieuwe gemeenschap" thans in Nederland is ingezet, schept voor een ieder de mogelijkheid kennis te nemen van de gedachten, die de Katholieken hieromtrent koesteren.

LITERATUUR-LIJST.

Edw. Bellamy: Looking Backward. London, George Rowtledge & Sons, Ltd.
—— Equality. New York, D. Appleton-Century Company.
—— Edw. Bellamy speaks again. Kansas City, 1937, The Peerage Press.
—— Talks on Nationalism. 1938, id.

E. Stanley Jones: The Choice before us. New York, The Abingdon Press, 1937.

Edw. Bellamy: In het jaar 2000, 9e druk. Amsterdam, 1937, Gebr. E. en M. Cohen.
—— Gelijkheid voor allen, nieuwe bewerking door H. N. Amsterdam, 1937, Gebr. E. en M. Cohen.

Verschillende brochures der I.V.B.

Bellamy-nieuws: vanaf 1936.

Encyclieken Rerum Novarum en Quadragesimo Anno, 3e druk der uitgave van het R.K. Werkliedenverbond in Nederland, Urbi et orbi, Utrecht, 1938.

Encyclieken Mit brennender Sorge en Divini Redemptoris, uit het Italiaansch vertaald door Prof. Dr. N. Greitemann. 1937, Actie voor God, Heemstede.

Reeds verscheen:

In de serie: Katholieke Levenswijsheid

Waarom Psycho-Sophia? door Prof. J. P. Verhaar	prijs *f* 0.25
Het Evolutie-vraagstuk door Prof. P. J. M. Heskes	prijs *f* 0.55
Het Geweten door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 1.05
Waarheid en zekerheid door Prof. Dr. Ferd. Sassen	prijs *f* 0.55
Maria onze Middelares, naast Jezus onzen Middelaar door Prof C. Friethoff O.P.	prijs *f* 1.15
De Echtscheiding door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 0.65
De Vrije Wil door Prof. Dr. K. Steur	prijs *f* 0.55
De Grenzen voor de zedelijke geoorloofdheid van den Rijkdom door Prof. Ir. E. Molengraaf	prijs *f* 0.80
Het recht en zijn eigenschappen door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 0.80
Onze Eenheid in Christus I door Mag. Dr. B. A. Luyckx, O.P.	prijs *f* 1.40
Onze Eenheid in Christus II door Mag. Dr. B. A. Luyckx, O.P.	prijs *f* 1.10
De menschelijke ziel door Prof. Dr. K. Steur	prijs *f* 0.55
Katholieke Marialeer door Prof. C. Friethoff O.P.	prijs *f* 1.15
Gij zult niet dooden door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 1.05
Zelfverdediging, doodstraf, oorlog en opstand door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 1.20
De Kerk en de Bijbel door Prof. Dr. N. Greitemann	prijs *f* 1.25
Levensplicht en zelfmoord door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 1.40
De Goddelijke Overlevering door A. W. Ter Maat O.P.	prijs *f* 0.65
Verminken en onvruchtbaar maken door Prof. Dr. L. Bender O.P.	prijs *f* 1.25

In de serie: Niet-Katholieke Levenswijsheid

Christian Science door Rector A. Roozen	prijs *f* 0.95
Het Protestantisme I door J. Lammertse Lz.	prijs *f* 0.95
Het Protestantisme II door J. Lammertse Lz.	prijs *f* 1.25
De Oxford-Groep door Prof. Th. Piket S.J.	prijs *f* 1.20
Het Protestantisme III door J. Lammertse Lz.	prijs *f* 1.55
De Bellamy-Beweging door Prof. J. H. Niekel en Drs. E. A. V. Vermaas	prijs *f* 0.65

In de serie: Modern Apostolaat

De katholieke mentaliteit bij convertieten door Padre Ir. E. Molengraaf	prijs *f* 0.95

In de serie: Varia Apologetica

De Goddelijke Predestinatie door Prof. C. Friethoff O.P.	prijs *f* 0.80
Erasmus en Luther door H. Reijnen	prijs *f* 1.25
De Katholieken en Spanje door Prof. Dr. V. M. Kuiper O.P.	prijs *f* 1.25

Bij inteekening op de geheele brochurenreeks wordt 10 % korting gegeven.